

درس چهاردهم

باورهای کهن ایرانی

اعتقادات کهن آریایی ها: خدایان متعددی می پرستیدند برای خشنودی خدایان، قربانی می کردند و سرود و نیایش می خواندند، مراسم و تشریفات دینی را مغ ها اجرا می کردند، برای خدایان خویش معبد نمی ساختند، اعتقاد داشتند نفوذ و قدرت خدایان محدود به شهر یا ناحیه خاصی نیست، برخی از عناصر طبیعت مانند آب، آتش، خاک را مقدس می شمردند. **آریایی ها خدایان خود را بخشنده، اهوره (سرور) و امرتا (بی مرگ) می خواندند.** برگزار کنندگان مراسم مذهبی: مغ

زرتشت و تعالیم او

پیام آور ایران باستان: زرتشت

زمان و مکان تولد زرتشت: اطلاع دقیقی در دست نیست و اخبار پراکنده ای درباره او در کتاب اوستا و دیگر متون زرتشتیان آمده که جنبه افسانه ای دارد

نظر بیشتر پژوهشگران در مورد زمان زندگی زرتشت: در قرن های هفتم و هشتم پیش از میلاد

تعالیم زرتشت

اساس تعالیم زرتشت: بر یگانگی و پرستش اهوره مزدا

اهوره مزدا در آیین زرتشتی: اهوره مزدا آفریدگار آسمان ها و زمین، خورشید، ماه و ستارگان، آب ها و گیاهان، روشنایی و تاریکی است هیچ چیز از دایره قدرت و خواست او بیرون نیست.

امشاسپندان یا جاودانان مقدس: گروهی از موجودات الهی که اهوره مزدا در امر آفرینش و اداره امور جهان یاری می کنند.

وجود دو نیرو بر اساس تعالیم زرتشت: ۱- آن کس که نیک و خیر را برگزیند، پیرو اهوره مزدا ۲- آن کس که بد و شر را برگزیند پیرو اهریمن

سه اصل سرمشق زندگی در آیین زرتشتی: ۱- پندار نیک ۲- گفتار نیک ۳- کردار نیک

اعتقاد به جهان آخرت و روز واپسین در آیین زرتشتی: روزی که درباره اعمال انسان داوری می شود نیکان جز یاران اهوره مزدا بدان برده اهریمن و به دوزخ می روند.

مخالفت زرتشت با برخی از آداب نیایش رایج: مخالفت با قربانی کردن و کشتار بی رویه حیوانات به ویژه گاو و برگزار کنندگان این مراسم را نکوهش کرد.

اوستا

کتاب مقدس زرتشتیان و ایرانیان باستان: اوستا

نسخه های قدیمی اوستا: بر اساس داستان های باستانی در زمان هخامنشیان نسخه ای از اوستا که بر پوست گاو نوشته شده بود در آتش سوزی تخت جمشید به دست اسکندر از بین رفت. چند قرن بعد بلاش یکم اشکانی اقدام به گردآوری اوستا کرد با این حال تا قرن ها اوستا سینه به سینه نقل می شد.

نگارش اوستا: در قرن ۴ م. و در زمان شاپور دوم ساسانی به خط و زبان اوستایی

دین و عقاید ایرانیان باستان از دوران ماد تا ساسانیان

مادی ها

دین و اعتقادات مادها: اطلاعات چندانی نداریم اما بر اساس شواهد اهوره مزدا و برخی ازخدایان کهن ایرانی همچون میترا را پرستش می کردند. مغ ها آیین مذهبی مانند خواندن نیایش ها و سرودهای مذهبی و قربانی کردن را انجام می دادند.

مغ ها: برگزار کنندگان آیین مذهبی دوره ماد که با پذیرش دین زرتشتی به پیشوایان دینی تبدیل شدند و باورهای دینی کهن را با تعالیم زرتشت آمیختند.

وظایف مغ ها در زمان مادها: برگزاری آیین های دینی از جمله خواندن نیایش ها و سرودها و رسم قربانی کردن آمیختن.

هخامنشیان

دین هخامنشیان: سنگ نوشته ها، نوشته های یونانی به ویژه تاریخ هرودت و کاوشهای باستان شناسی آگاهی هایی به ما می دهند اما پژوهشگران در مورد زرتشتی بودن هخامنشیان اختلاف نظر دارند. گروهی بر پایه سنگ نوشته ها هخامنشیان را زرتشتی و گروهی دیگر می گویند شاهان هخامنشی به باورهای کهن ایرانی اعتقاد داشتند.

سیاست مذهبی شاهان هخامنشیان: پادشاهان هخامنشی مردم را در پیروی از دین خود آزاد می گذاشتند و فرهنگ و عقاید اقوام تابع حکومت خود را محترم می شمردند.

سیاست مذهبی کوروش بزرگ در برخورد با مردمان مغلوب: رفتار آزاد منشانه کوروش بزرگ با مردمان مغلوب، احترام به دین و آداب و رسوم این مردمان در آن زمان پدیده ای جدید بود سطرهایی از منشور او در فتح بدون خونریزی و غارت بابل به نیایش و ستایش مردوک، خدای بزرگ بابلیان اشاره دارد. تفاوت سیاست مذهبی کوروش بزرگ با سیاست مذهبی دیگر فرمانروایان: کوروش بزرگ احترام به آداب و رسوم ملل مغلوب، دیگر فرمانروایان پس از تسخیر شهر یا کشور و قتل و عام مردم، معابدشان را غارت و به خدایانشان اهانت می کردند.

سلوکیان و اشکانیان

سلوکیان: تلاش اسکندر مقدونی و شاهان سلوکی برای ترویج زبان، فرهنگ و باورهای یونانی ایران با این حال ایرانیان بر دین، سنتها، آداب و رسوم نیاکان خود باقی ماندند.

وضعیت دین در دوره سلوکیان و اشکانیان: علاوه بر پرستش اهوره مزدا، خدایان کهن ایرانی همچون مهر و آناهیتا هم ستایش می شد برخی از پادشاهان اشکانی معابدی برای آناهیتا ساختند. اشکانیان به تقلید از یونانیان برای آناهیتا معبد ساختند.

دلایل گرایش اشکانیان به دین زرتشتی: ۱- نفوذ و گسترش چشمگیر دین زرتشت در اواسط دوره اشکانیان ۲- برخی از پادشاهان اشکانی به این دین گرویده و از آن حمایت می کردند. ۳- گردآوری متون پراکنده اوستا به دستور بلاش یکم ۴- وجود تصویر آتشدان بر روی سکه های شاهان اشکانی

ایزدی که در دوره اشکانی به قلمرو روم و سپس اروپا نفوذ یافت: ایزد مهر (میترا)

سیاست مذهبی اشکانیان: مانند هخامنشیان حامی سیاست آزادی دینی بودند ایرانیان و دیگر مردمان سرزمینهای تحت فرمانروایی اشکانیان در ستایش خدایان و انجام مراسم دینی خود آزاد بودند. یونانی تبارانی که در ایران بودند، یهودیان و پیروان دین مسیح در قلمرو اشکانیان امنیت و آزادی داشتند. ادیان رایج در دوران اشکانیان: ۱- زرتشتی ۲- بودایی ۳- دین یهود ۴- دین مسیح پیامد آزادی مذهبی اشکانیان: همزیستی مسالمت آمیز پیروان دین ها و عقاید مختلف مناطق تبلیغ مبلغان بودایی در دوره اشکانیان: سرزمینهای شرقی حکومت اشکانی نمونه ای از نفوذ آیین بودایی در دوه اشکانی: بر اساس گزارش مورخ چینی شاهزاده ای از خاندان اشکانی کتاب بوداییان را به چینی ترجمه کرد.

ساسانیان

منابع اطلاعاتی سیاست دینی ساسانیان: ۱- سنگ نوشته ها ۲- شواهد باستان شناسی ۳- سکه ها ۴- کتابهای دینی و اندرز نامه های زرتشتیان ۵- برخی آثار مورخان مسلمان، یونانی و رومی ۶- نیز شاهنامه فردوسی اهمیت مذهبی دوره ساسانیان: رسمی کردن دین زرتشتی

نتیجه رسمی کردن دین زرتشتی در دوره ساسانیان: گره خوردن دین و سیاست ۱- پادشاهان به پشتیبانی از دین رسمی پرداختند ۲- روحانیون زرتشتی، قدرت و حاکمیت پادشاهان ساسانی را تایید کردند. رسمی شدن دین زرتشتی نفوذ و قدرت روحانیان زرتشتی را افزایش یافت در راس روحانیون زرتشتی: موبدان موبد

مسئولیت های سلسله مراتب روحانیون زرتشتی بعد از موبدان موبد: قضاوت و دادرسی، اداره آتشکده ها، اجرای مراسم و آداب مذهبی و تعلیم آموزه های زرتشتی

پادشاهان ساسانی برای تصمیم گیری در مسائل مهم حکومتی، با موبدان مشورت می کردند.

علل مکتوب نمودن اوستا توسط موبدان در عصر ساسانیان: تحولات دینی این عصر از جمله پیشرفت دین مسیح در قلمرو ساسانیان و در گرفتن مباحث اعتقادی میان پیروان ادیان مختلف باعث شد موبدان برای این که در مقام بحث و جدل، سند و مدرک قابل استناد داشته باشند اقدام به مکتوب کردن اوستای شفاهی کردند.

عنصر مقدس دین زرتشتی: آتش، زرتشتیان با نیایش در برابر آتش اهوره مزدا را ستایش می کردند.

مهمترین آتشکده های عصر ساسانیان: ۱- آذر بُرُزین مهر در خراسان، مخصوص کشاورزان ۲- آذر گُشنسپ در آذربایجان، ویژه شاهان ۳- آذر فرنیغ در فارس، مخصوص موبدان

در عصر ساسانیان، ترجمه اوستا به زبان پهلوی ترجمه و شرح و تفسیرهایی بر آن نوشته شد

مهمترین کتابهای اعتقادی نوشته شده بر اساس تعالیم زرتشت: ۱- دانشنامه ای مشتمل بر عقاید زرتشتی ۲- کتاب بُندهِش

سیاست مذهبی ساسانیان: در آغاز دوره ساسانیان پیروان دیگر دین های مختلف در آرامش بودند اما با رسمیت یافتن دین زرتشتی و نیرومند شدن موبدان برخی گروه های غیر زرتشتی، همچون مانویان و مسیحیان با مشکلاتی روبرو شدند. مانویان: پیروان آیین مانی

آیین مانی: ترکیبی از دین های زرتشتی، مسیحی و بودایی

اعتقادات مانی: مانی عقیده داشت که او و پیامبران پیش از او، آمده اند تا روح را از دنیای نور است از جهان مادی و تاریکی برهانند و انسان را به رستگاری برسانند.

مانی کتابهای خود را به زبان ها مختلف می نوشت

اقدام مانی برای تفهیم مطالب: استفاده از نقاشی

کتاب عقاید مانی: شاپورگان که آن را به شاپوریکم هدیه کرد.

برخورد موبدان با مانی: به شدت مخالف بودند

سرانجام مانی: در نتیجه اقدامات موبدان برای نابودی او و پیروانش سرانجام در زمان بهرام یکم زندانی و اندکی بعد اعدام شد.

پیروان مانی: به مناطق مرزی امپراتوری ساسانی و سرزمین های دیگر گریختند.

کانال تخصصی "تاریخ من" @tarikheman3